

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

Kavafisz-átiratok

Vázlatlapok Andronikosz Komnénoszról

*Komnénosz volt elvégre ő is, egy császár
vérrokona, a kegyes Manuél unokafivére –
vérrokona a ragyogásnak, a változékony
hatalomváagnak, mely ragadós dicsőségben
meg romlottságban is csak hozzá volt hasonló:
egy hősi gazfickóhoz, egy bűnös vakmerőhöz,
egy vérbeli Komnénoszhoz, vérbeli bizáncihoz*

*Kalandor volt, gőgös, ravasz, megrögzött hódító:
államügyekben s nőügyekben egyaránt
tehetséges, találékony, kifinomult férfiú,
de durva, álnok, állhatatlan áruló,
a széptevések s fondor összeesküvések mestere,
ki élvhajhász, erőszakos, könyörtelen,
ki pártütésben s népcsaló, olcsó cselekben géniusz,
de máskülönben bölcs, művelt, mézes beszédű, bátor,
ki harcra, hírre, diadalra termett –
közszeretetre, folyvást csak sikerre tört,
s mégis kudarcok közt, száműzetésben,
folyton börtönben, folytonos szökésben
s rongy színlelésben hányatottan élt.*

*Mind távolabb a tróntól s Manuélétől,
mind messzibb lett kormányzó, helytartó, hadvezér -
hol örmények, hol paionok, hol triballoszok ellen.
Volt Barancs hercege, Zimony megvevője,
menekült Halicsban s Antiokheiában –
hol keresztény királyságban, hol muzulmán vidéken.
Volt Bérütosz hűbérura, s vendégelte Damaszkusz,
majd ismét Ikonionban lett a szultán kegyeltje –*

szeldzsuk háborúban, jó görögök ellen,
úgy, amint az illet egy igaz hellénhez,
egy vérbeli Komnénoszhoz, vérbeli bizáncihoz.

Mert büszke volt, megsértették, mindig megalázták –
vagy Manuél vagy a császárné vagy a főúri családok.
Megint csak udvarolni, hazudni, csalni kellett,
örökön csúszni-mászni, lábuk nyomát csókdosni,
gyilkolni vassal s hitszegő, hízelkedő szavakkal –
mindenkit elvakítani, majd bárkit megvakíttatni
a fényért, a hatalomért, mely hozzá hasonló...
Ellentmondásos volt, megfoghatatlan:
egy félisten s egy vérengző vadállat
lapult gonosz szívében... Hol gáncstalan lovag,
hol becsstelen tirannus, hol meg nagylelkű szent volt –
vad keveréke magasztos és aljas pillanatoknak,
bűnbánó tisztaságnak s képmutató mocsoknak.

A többi szinte tán érdektelen már,
mert hullákon tiporva, fölhágva csak elérte,
mert megkaphatta végre az áhított hatalmat,
s hajlíthatatlanul, keményen élt vele
mindenkor és mindenki ellenében –
kegyetlenül, könnyelműen, botrányos bosszúszomjával
gyilkoltatott, ítélkezett, hozott néhány reformot,
s továbbra is gyanakvásban, örök rettegésben élt –
s a legszebb napja az maradt, mikor triumfusában
új megváltóként ünnepelte Konstantinápoly
hűségese népe őt, a kedvencét, a parasztok császárárt,
a Hippodromoszbán üdvrivalogva, himnuszokat zengvén
egy vérbeli Komnénoszhoz, vérbeli bizáncihoz.

Micsoda páratlan, szép népünnepély volt!
Végre megválasztották, végre megkoronázták!
Habár csak három évig ülhetett a drága trónon,
mert letaszították orvul a megtört főnemesi klánok,
a megtizedelt arisztokraták – a génuaiakkal,
a velenceiekkel s a normannokkal is tán.
titokban szövetkezve. (Hogy az Egyházzól szó se essék.)

*Egy rongyembert emeltek helyette méltóságra!
Egy rongyembert, a gyáva Iszaakiosz Angeloszt!
Egy rongyember miatt kellett őt megbuktatni,
egy Angelosz miatt, ki úrnak bárgyú senki –
sem bűnökben, sem nagyságban, semmiben sem fogható
egy vérbeli Komnénoszhoz, vérbeli bizáncihoz!*

*Micsoda multság, hős népünnepély volt,
amikor Kis Andronikoszt végre meggyalázhatták!
Ütötték-verték, jobbát levágták, szemét kivájták,
napokig kínozták, majd egy rühes tevén, fonák triumfusban
vonszolgatták, szúrták, nyesték, törték, csontig csupálták,
húscafattá kedvencüket, dicső csürhe császárat –
megmocskolván így hurcolták el a Hippodromoszig.*

*Irgalmatlan, iszonyatos, örült népünnepély volt!
Szégyentelen szórakoztak a szegény nyomorulttal:
lábnál fogva föllógatták, kaszabolták veszettül,
mizlikekre széttépték... Sok, véghetetlen szenvedést
túrt, csak olykor szólt, csak annyit, hogy „kürie eleison”,
s azt suttogta vérző szájjal: „miért töritek tovább,
miért a már repedt nádat, mért egy foszló nádszálat?”
Nehezen vált életétől, méltón, mint egy Komnénosz –
mint egy ember, bűnös nádszál, szerencsétlen bizánci.*

(1904. december – 1905. január)

Olvasóterem

*Ahogy valami művészeti albumot nézegettünk –
nem emlékszem, festményeket vagy antik vázaképeket?
Ahogy tested létezett, s nem láttalak még, csak
hátam mögül hallottam egyre gyorsabb szívverésedet.
Ahogyan megéreztem akkor tarkómon forró, szagatott,
eltitkolt izgalomtól tán visszafojtott lélegzésedet
a lelkem tudta, hogy te vagy. Hangod még meg se rezsent,
de mindened kitárult... Mint később, dúlt gyönyörben,
egy bordélyház díványán a bátor megkívánás: a büntelen
hús boldog reszketése szétnyíló, mély kapuknál –
két meztelen tükör közt a végtagok vad villámlásai.*

(1909. december 17.)

Pantikapaioni márvány Pharnakész sírfeliratával

*Itt fekszik Pharnakész, a Nagy Mithridatész legkedvesebb fia,
ki föllázadt bukásra szánt, elaggott atyja ellen –
magára hagyta, bús öngyilkosságba kergeté az apját,
s végül még a holttestét is kiszolgáltatta gyáván Pompeiusnak.*

*Az árulás jutalmaként a kimmeri Boszporosz Királyságát kapta,
s később (mert Róma éppen nem figyelhetett rá!) meghódította
Kolkhiszt, a kisebbik Armeniát és Kappadokia egy részét,
aztán Nikopolisznál legyőzte Caesar egyik alvezérét,
Domitius Calvinust, majd mind mélyebben, durván behatolt
a római provinciává degradált Pontosz területére,
azonban az Egyiptomból épp visszatért Iulius Caesar
hirtelen ott termett, amint megjött, meglátta őt,
és Zélánál egy röpké, gyors, de óriási győzelmet aratott
fölötte: alig négy óra alatt, egyetlenegy csatában
tönkreverte. (Emlegette is utóbb Pompeius káprázatos
szerencséjét, hogy katonai dicsősége javát
ilyen pulya ellenséggel szemben szerezhette.)*

*Hát Caesar inkább futni hagyta Pharnakészt,
hiszen kinek, s főleg minek kell Pharnakész?
Elkotródott hát Boszporoszba Pharnakész király,
de ott kitört a lázadás silány uralma ellen,
s az első ütközetben máris megölte őt
egykori, elbocsátott hadvezére Aszandrosz.*

*ITT FEKSZIK PHARNAKÉSZ, AMA HŐS APAGYILKOS.
(Nálunk nem is szólhatni róla szárazabban,
hisz rögtön köpni kell, ha csak nevét kiejtjük.)*

(1913. június)